

УДК 340.12

DOI: <https://doi.org/10.21564/2227-7153.2019.1.186560>

Сергій Максимов¹

Мир, заснований на правах людини: XXVIII Всесвітній конгрес Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії

З 16 по 21 липня 2017 року на базі юридичного факультету Університету Лісабона (Португалія) відбувся XXVIII Всесвітній конгрес Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії² на тему «Мир, заснований на правах людини» («Peace Based on Human Rights»).

На відкритті Конгресу до його учасників з вітальним словом звернувся Президент Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії *Мортімер Селлерз* [Mortimer Sellers] (Університет Балтимора, США). Він наголосив, що загальна тема Конгресу поєднує дві цінності: мир і права людини, які є вкрай необхідними та водночас знаходяться під значною загрозою. Також професор Селлерз висловив сподівання, що дискусії серед філософів і юристів із різних куточків світу, правових систем та шкіл філософської думки будуть сприяти посиленню, проясненню (розумінню) та поєднанню цих двох фундаментальних принципів права і справедливості.

Від імені сторони, що приймає, учасників привітав голова організаційного комітету Конгресу професор Університету Лісабона *Хосе де Соуза е Бріто* [Jose de Sousa e Brito]. Він зазначив, що проведення цього Конгресу планувалося у Стамбулі, але з відомих обставин воно стало неможливим. Була висловлена вдячність за відмінну організаційну та змістову підготовку, яку здійснили професори Іоанна Кучурадї [Joanna Kuchuradi] і Гульріз Уйгур [Gulriz Uygur] та інші турецькі колеги. Більшість пленарних лекторів та голів спеціальних семінарів прийняли запрошення та приїхали до Лісабону. Було також залишено тему Конгресу: «Мир, заснований на правах людини». Отже, – підсумував доповідач, – ми прагнемо до миру, але мир не є справжнім, якщо він не ґрунтується на правах людини.

---

¹ Сергій Іванович Максимов, доктор юридичних наук, професор кафедри теорії і філософії права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого.

Sergiy Maksymov, Doctor of Legal Sciences, Professor at the Department of Theory and Philosophy of Law, Yaroslav Mudryi National Law University.

e-mail: s_maximov@ukr.net

² Англійською: International Association for Philosophy of Law and Social Philosophy або німецькою: Internationale Vereinigung für Rechts- und Sozialphilosophie (IVR).

Перший день конгресу 17 липня був присвячений обговоренню найбільш загальних теоретичних питань стосовно прав людини, миру та війни.

У доповіді *Брайана Бікса* [Brian Bix] (Університет Міннесоти, США) «*Права людини, мир і співвідношення моральних та юридичних прав*» тема прав людини і миру розкривається в дусі традиції аналітичної філософії права через аналіз співвідношення моральних та юридичних прав, завдяки чому він виходить на одне з головних питань юриспруденції: як здійснюються юридичні обов'язки і, зокрема, чи існує моральний обов'язок підкорятися праву?

У першій частині своєї доповіді професор Бікс підкреслив, що права людини відображають нашу моральну позицію як людини, виражають наші вимоги до урядів та інших людей. Він звернув увагу на відомий факт, що суспільства, які поважають права людини найшвидше будуть процвітаючими і матимуть мир.

Аналізуючи роль, або статус, прав людини у правових системах, автор відзначив, що, з одного боку, не всі права людини фіксуються у позитивному праві (зокрема, текстах конституцій, міжнародних деклараціях) як основні права, а з другого – така фіксація прав людини не гарантує їм повного визнання на практиці. Тут найважливішим є питання про те, як існують права людини: як певні моральні вимоги до права у вигляді «надпозитивного» права, або як включені у ієрархію правових норм на підставі «внутрішньої» точки зору (за Г. Л. А. Хартом) офіційних осіб.

Визнаючи співвідношення права і моралі центральним питанням юриспруденції, автор аналізує рішення цього питання з позицій основних підходів до розуміння природи права: американських та скандинавських правових реалістів; теоретиків природного права; Ганса Кельзена, Герберта Харта та інших правових позитивістів; Марка Грінберга, Рональда Дворкіна та деяких інших. Усі вони виходять на проблему реальності права та розуміння змісту юридичних положень. І, звичайно, між ними відбуваються активні дебати про те, де, коли і як правові норми та правові системи створюють зобов'язання перед громадянами. Іншими словами, як взагалі діє право, як відтворюється функціонування правового світу через відстоювання адвокатами прав клієнтів, їх представництво у суді та складання проектів нормативно-правових актів.

Отже, фіксуючи зростаючу очевидність зв'язку між правовим та соціальним визнанням прав людини, з одного боку, та миром і процвітанням – з другого, професор Бікс виражає стурбованість тим, що на різних рівнях аналіз прав людини ускладнює наше розуміння зв'язку між правом і мораллю. Виступаючи проти недавніх поглядів, що характеризують право як вимогу моралі або підсистему моралі, він захищає більш усталену точку зору, яка асоціюється із Г. Л. А. Хартом та Джоном Фінісом і відповідно до якої право має розумітися незалежно від моралі – як унікальна (самостійна) форма нормативності.

Продовжуючи тему прав людини у сучасному світі членкиня Академії етичних та політичних наук, почесна професорка Колеж де Франс, Париж, *Мірей*

Делмас-Марти [Mireille Delmas-Marty] у доповіді «Права людини і міжнародне кримінальне правосуддя: на шляху до висхідного миру» запропонувала новий погляд на право в цілому й права людини зокрема у світлі сучасних викликів (міграційна криза, міжнародний тероризм, екологічна катастрофа, технологічні інновації), що він, без фіксації майбутнього та захисту світової держави, спрямовує глобальне врядування у бік «висхідного миру». При цьому нова парадигма «кримінального права ворожості», що затвердилася після 11 вересня 2001 року, розглядається як така, що по-справжньому загрожує безпеці планети, тому що фіксує заперечення універсалізму цінностей і повернення до суверенної держави та протиставляє довірчій гуманістичній антропології Міжнародного кримінального суду войовничу антропологію суспільств страху, а міжнародному правосуддю в його війні проти нелюдяності – світову війну держав проти тероризму. Натомість доводиться, що призначення світового правосуддя полягає не тільки в відтворенні миру у спустошених війною країнах, а й у встановленні миру в масштабі світової спільноти, що вірить у свою спільну долю.

Проект висхідного миру задуманий авторкою як «носіє динаміки, що, не фіксуючи майбутнього, показує, у який спосіб просуватися у потоках суперечливих вітрів, аби спробувати гуманізувати глобалізований світ». Як умови такої гуманізації розглядаються: визнання взаємозалежностей, слідування спільним перетворювальним принципам та запровадження спільно-планетарної відповідальності.

Право завершити наукову програму першого дня було надано переможцю конкурсу молодих дослідників IVR Філіпу Гізбертцу [Philipp Gisbertz] з Гьоттінгенського університету імені Георга Августа (Німеччина). У доповіді «Поняття “війна” і “мир” в контексті транснаціонального тероризму» він констатує, що історично існувало багато різних концептуалізацій війни і миру. Більш наближений погляд дозволяє визначити ці поняття доволі чітко: війна визначається як насильницьке вирішення конфлікту між державами або ж як стан насилля чи тривалої невизначеності. Мир вимагає щонайменше відсутності війни. Якщо ми не розглядаємо його як антонім війни, видається можливим його визначення через відсутність ворожості чи – навіть краще – через порядок ненасильницького вирішення конфлікту. Розмови про «війну з тероризмом» заперечують новочасні обмеження кола можливих суб'єктів війни, а також розмивають розмежування права війни і кримінального права. Більш обґрунтованим виглядає підхід до боротьби з тероризмом у термінах миру, коли насильницькі акти юридично караються в порядку альтернативного вирішення конфлікту. Таке визначення дуже близьке до розрізнення дружби і ворожнечі, але не використовує непослідовної та завжди конфліктно-орієнтованої термінології ворожнечі; швидше з можливістю ненасильницького розв'язання воно передбачає принципову орієнтацію на мир та розум. Це визначення може чітко і систематично встановлювати розрізнення між миром, війною і припиненням вогню: в той час як конфлікти на війні підлягають насильницькому

розв'язанню і ненасильницькому – у стані миру, припинення вогню є станом, у якому конфлікти ставляться на паузу і не розв'язуються взагалі.

У пленарних лекціях другого дня роботи Конгресу 18 липня теми права людини на мир та права людини на опір були розглянуті у контексті перспектив та загроз безпеці людини.

Доповідь професора Університету Лодзі (Польща) *Марека Зірк-Садовскі* [Marek Zirk-Sadowski] «*Право людини на мир і безпека людини*» була присвячена обґрунтуванню взаємопов'язаності миру та права. Не існує миру без поваги до прав людини, а права людини не можуть бути захищені у ситуації відсутності миру. Водночас зазначене право на мир ще не досягло статусу права людини і нормативність його швидше є сумнівною, тому що: ані власники цих прав, ані носії відповідних обов'язків, ані зміст цих прав не можуть бути чітко визначені. Отже, відправна точка має бути оглядом філософських джерел права на мир, що впливають із юридичного аналізу відповідних істотних категорій миру: сталий розвиток, управлінська демократія, верховенство права, вільний ринок, захист довкілля, недискримінація і гендерна рівність, а також позиція міжнародних судів. На думку автора, увага має бути приділена ролі громадянського суспільства в діяльності державних та недержавних агентів. У літературі з правової філософії наразі ставиться і обговорюється особлива проблема: чи може право створити простір для здійснення більш позитивної: мирної, ненасильницької, правомірної поведінки? Кінець-кінцем, дискусія про нормативну форму права на мир веде нас до дискусії про екзистенціальний вимір правового порядку.

У доповіді професора Університету Лондона (Велика Британія) *Костаса Дузінаса* [Costas Douzinas] «*Філософське і юридичне право на опір*» феномен прав людини пов'язувався із питаннями революції. Зокрема було підкреслено, що вільний, автономний суб'єкт модерну (Нового часу) з його індивідуальними правами міг з'явитися лише через революції. Ці модернові права (the rights of modernity), що включають право на супротив пригніченню та пануванню, були створені революцією. Французька «Декларація прав людини» та американські «Декларація незалежності» і «Біль про права» як маніфести епохи модерну, ретроспективно легітимізували великі революції вісімнадцятого століття. Революційні документи позначили закінчення дії установчої влади. Проте перенесення прихованого у тексті проголошення насильства як їх основи продемонстрував, хоча й нетвердо та умовно, подвійне джерело прав, якими є рівність та супротив. Після спаду революційних хвиль та встановлення конституцій непідкорення (повстання) розглядалось як загроза. Право на революцію стало небезпечним, і було здійснено багато спроб обмежити або скасувати його. Філософське заперечення та видалення цього права із правової системи було спробою виключити радикальні зміни шляхом створення партикулярної концепції юридичних прав як гарантованої політики для встановленого порядку. Ця спроба була приречена на невдачу. На завершення було зроблено

висновок, що юридичні, юридико-розумові та моральні аргументи на користь права на супротив призводять до висновку, що «право на значну подію» завжди супроводжувало юридичні права у примарній формі, задаючи напругу позитивному праву і не даючи йому можливості заспокоїтися та забути можливі несприятливі наслідки.

В рамках соціальної програми 19 липня відбулася поїздка до найзахіднішої точки Європи – мису Рока та екскурсія в заміську резиденцію португальських королів палац «Мафра» з відвідуванням концерту 6 органів у королівській базиліці.

На пленарних лекціях третього робочого дня Конгресу 20 липня у наскрізний контекст прав людини і миру були включені питання поняття права та націоналізму.

Доповідь *Ізабель Трухильо* [Isabel Trujillo] (Університет Палермо, Італія) «*Права людини, мир і поняття права. Історія незавершеної правової революції*» у смисловому плані складалася із двох частин. Перша стосувалася взаємозв'язку між миром та правами людини, друга, відповідно – пояснювала досягнутий попередній результат з точки зору поняття права. У першій частині були досліджені аргументи про набуту важливість прав людини, на підставі чого заперечувалася їх можлива роль як справедливої причини війни; продемонстрований характер зв'язку між правами людини і миром як певна апорія у негативному та позитивному значеннях, що залишає їх стосунки невіршеними; було показано, що зазначена трансформація статусу прав людини повертає своє первинне значення, обґрунтовано, що логіка прав людини принципово суперечить логіці війни, а концепція прав людини як справедливої причини війни є наслідком панування парадигми права, орієнтованої на державу.

У другій частині був проаналізований перехід від домінуючої до нової парадигми права, який був означений як «правова революція». На протигагу модерному правовому мисленню, яке характеризувалося акцентом на державі та уніфікацією правового суб'єкта всупереч фактичній багатоманітності становищ людей у різних правових статусах, формування сучасного правового мислення може сприяти зосередженню на людях та їхніх правах і переосмисленню ролі примусу в праві. Підкреслені три аспекти незавершеної юридичної революції, в якій добробут людей був би першорядним: енергійний перехід до гуманного права; важливість верховенства права для поняття права; трансформація права у плюралістичному плані (права людини потребують перегляду вертикальної рамки права, типової для поняття держави епохи модерну, на користь більш горизонтально орієнтованого підходу). Авторка відстоює дві основні ідеї: війна як спосіб примушення вже не є перехресною перевіркою правових систем, тобто, слід переосмислити значення та роль сили права; право передреє справедливості.

Питання прав людини у доповіді *Девіда Лубана* [David Luban] (Центр права Джорджтаунського університету, США) «*Націоналізм, права людини і перспективи*

миру» розкриваються з нових сторін. Ключовими тут постають аналіз понять суверенітету та націоналізму. Ставлячи запитання про те, чому повага до людської гідності та прав людини є основою миру, він аргументує цю тезу тим, що без такої поваги ніщо не обмежуватиме нашу агресивність та грубу силу, навіть висловлена у міжнародних документах заборона на загрозу або застосування сили. В інтересах збереження миру держави відмовляються від таких проявів суверенітету як привілеї на розв'язування війни та привілеї на порушення прав людини, прав власного народу. Сьогодні ми стикаємось із світом, для якого притаманні «глобалізм», «космополітизм» та «ліберальний інтернаціоналізм» з одного боку, та з другого – спостерігаємо ситуацію, коли набирає обертів націоналізм, і деякі держави здійснюють гротескні порушення прав людини в масовому масштабі без вибачення і з явною безкарністю.

Доповідач звернув увагу на еволюцію поняття державного суверенітету в сучасному світі. По-перше, це вихідне поняття суверенітету, воно знаходить вияв у принципі суверенної рівності, що у свою чергу, ґрунтується на такому праві людини, як право на самовизначення. Ідеологією національних держав до ХІХ століття був націоналізм, що на той час було прогресивним, оскільки державне існування забезпечувало реалізацію права на життя краще, ніж недержавне. Водночас виключна влада держав над своїм народом призвела до виникнення «злочинів проти людства».

Друге – поняття «умовний суверенітет», або «суверенітет як відповідальність», – погляд на легітимність держави через права людини. Переосмислення державного суверенітету в цьому напрямку відбулося в межах ООН як системи відношень між державами. Державу стали розуміти як слугу свого народу, а не навпаки, водночас індивідуальний суверенітет (права і свободи кожної окремої людини) було посилено. Автор наполягає на необхідності виникнення третьої концепції суверенітету, яка виходила б за межі держави вестфальського типу. Необхідність такої концепції обґрунтовується тим, що в сучасному світі зростають загрози миру, пов'язані як із соціальними умовами, що створюють конфліктність (економічні негаразди, екологічні загрози, збільшення емігрантів), так і з новими військовими технологіями, які дозволяють легко починати збройні конфлікти з боку терористичних організацій. Усі ці загрози є загрозами правам людини, а відповідно й миру. Доповідач заперечує будь-яке обґрунтування застосування насильства в сучасному світі, адже якщо й можна визнати насильство справедливим у вигляді боротьби за основні права людини як справедливої причини війни, то подальше застосування насильства навряд чи може стояти на службі справедливості, тому що призводять до нових порушень прав людини.

Отже, модель умовного суверенітету, що підтримується ООН, коли держави беруть на себе відповідальність лише за права своїх громадян, а міжнародне співтовариство – за свою сферу, він вважає неадекватною в умовах транснаціональних

загроз миру, підтримуючи концепцію «суверена як піклувальника людства». Отже, в умовах «демократичного насильства» суверенні довірені особи виконують свої зобов'язання перед людством, співпрацюючи з приватними та публічними акторами, включаючи громадянське суспільство. І хоча така модель не повністю відповідає ідеалу демократичного управління, але за його думкою, переосмислення суверенітету держави як піклування над людством є найкращою надією на мир.

В останній частині доповіді автор розвиває думку, що націоналізм у його теперішньому вигляді є неправильним напрямом для реалістичної політики миру. Хоча історично націоналізм (і як подолання місцевого суперництва в ім'я об'єднання, і як боротьба за незалежність і самовизначення) може оцінюватися як прогресивна ідеологія, особливо враховуючи миротворчі чесноти національної держави, але сьогодні за деякими винятками найбільш активні націоналістичні партії та рухи не є прогресивними. Вони неліберальні, не наполягають на темі прав людини, іноді – антифеміністичні. На рівні філософської аргументації від імені націоналізму апелюють до комунітарних цінностей – громадянська прихильність до власного народу на своїй території. Але сучасні реалії не узгоджуються з цим комунітарним баченням націоналізму. Те, що ми бачимо в сьогоднішніх войовничих формах націоналізму – це швидше не пристрасть до власного, а ненависть до інших. Автор резюмує, що у той час, коли серйозні загрози миру і правам людини потребують інтернаціоналістичної реакції, політика все більше схиляється до націоналізму. Націоналізм здається привабливим саме через загрози та плутанини, які ми бачимо навколо нас. Але націоналізм є симптомом цих хвороб, а не їх лікуванням. Лікування полягає у прийнятті позиції людства та винайденні відповідних політичних і правових інститутів.

Четвертий, заключний робочий день Конгресу 21 липня був присвячений переважно філософським питанням миру та прав людини.

Професор Тюбінгенського університету (Німеччина) *Отфрід Хеффе* [Otfried Hoffe] у доповіді «*До вічного миру. Космополітична теорія Канта*» проаналізував переваги та новачі кантівської космополітичної теорії миру та її значення для сьогоднішнього дня. Для Канта вічний мир (як загальна мета, якій присвячена його теоретична філософія) означає такий, що встановлюється назавжди, не в потойбічному світі, а на цій землі, на підставі права і згідно з його моральними поняттями. Це – беззастережний мир, зобов'язаний категоричній відмові від насилля і війни. Своїм баченням мирного порядку як порядку правового Кант долає як відверто гегемоністські, так і лукаві наміри, і протиставляє їм обов'язкову моральну вимогу миру, або категоричний імператив миру.

У кантівській всеосяжній теорії миру окреслені чотири способи забезпечення миру: а) провідна мета полягає у створенні федерації народів, або світової республіки; б) республіканська або демократична конституція окремих держав сприяє створенню федерації народів (принцип демократичної правової держави);

в) негативний мир, тобто відсутність війни, до якого спонукає негативний досвід, пов'язаний із жахами війни; г) позитивний мир, як добробут людей, до якого спонукає дух торгівлі, що «не може існувати разом із війною» і «рано чи пізно заволодіває кожним народом».

У другій частині доповіді аналізується ідея Канта про скасування всіх таємниць у політиці та створення умов для вільної та публічної дискусії. У трактаті про мир, народ займає місце філософів-правителів Платона: видатні особистості замінюються всіма, хто має вплив і відповідальність за справи держави. Але народу може бути присвоєно почесне звання «королівський народ» (*kingly people*), тобто «народ, що здійснює самоуправління по законах рівності», винятково в тому випадку, якщо він буде підкорятися вимогам правової моралі. Кант виправдовує не будь-яку демократію, а ту, яка прагне до правової моралі – «королівську демократію» (*kingly democracy*), яка повинна керуватися відповідно до «законів рівності», і забезпечувати принцип «ніхто правомірно не може зобов'язати нікого до чого-небудь, не підкоряючись закону, який вимагає, щоб і його могли зобов'язати таким же чином». Отже, кантівська версія принципу правителів-філософів означає відданість принципам політичної справедливості.

У завершальній частині аналізується принципово новий підхід до миру, який демонструє Кант. Його теорія не обмежується певними релігійними поглядами, а носить глобальний, космополітичний характер, що дає можливість розширити принцип «правителя-філософа» не лише до окремого народу, а й до людства в цілому (*kingly humanity*), через встановлення правового порядку за моральними принципами (республіканський устрій) не тільки в межах держав, а й між ними. Його проект має реалістичний характер, він стосується не ідеального світу, а зосереджується лише на правовому аспекті миру, де особисте ставлення не має значення. У всіх трьох остаточних статтях у трактаті про мир, переважає негативна концепція миру, тобто правова безпека. Необхідний для досягнення миру аспект, полягає в самій концепції права як відмові від ідилії звільнення від конфліктів на основі антропологічного факту конфліктності самої людини. Кант не тільки допускає конфлікти, але навіть вітає їх, проте засуджує силу як засіб вирішення конфліктів. Ідея вічного миру набуває статусу «негайного» юридично-морального обов'язку. Крім війн для самозахисту, «війна» абсолютно засуджена «як процедура визначення прав». Отже, на думку Хеффе, девізу «якщо хочеш миру, готуйся до війни» Кант протиставляє принцип: «Якщо хочеш миру, готуйся до політичної справедливості».

У доповіді «*Наші обов'язки по відношенню до біженців*» Константінос Папагеоргіу [Konstantinos Papageorgiou] (Афінський національний університет імені Каподістрії, Греція) звернув увагу на моральне обґрунтування допомоги біженцям, засноване на етиці та вченні про «космополітичне право» Іммануїла Канта. Останнє вимагає ставитись до чужинців на підставі гостинності. Крім права на виживання,

вони мають право відновити свої індивідуальний та колективний виміри життя на основі свободи та рівності в системі соціальних інститутів, які забезпечують конкретну реалізацію їхніх прав.

На питання про те, які ми маємо обов'язки перед біженцями, автор підкреслює, що ми, як громадяни, несемо обов'язки по відношенню до біженців, подібні до тих, що ми маємо один щодо одного. Демократична держава, громадяни якої керуються таким обов'язком перед іншими людьми, що знаходяться в небезпеці, також має з цього користь. Прояв солідарності щодо інших має цінність і, безсумнівно, зміцнюють нашу демократичну спільноту, нагадуючи нам, серед іншого, про виклики для нашого життя в умовах свободи та справедливості. Як і у випадку індивідуального обов'язку Канта допомагати іншим, ми як вільні, демократичні суспільства зобов'язані допомагати громадам у ситуаціях безладу, а особливо їх членам, які перебувають у небезпеці, коли вони намагаються стати на ноги та вижити у своїх прагненнях досягти своїх цілей. У будь-якому випадку, коли в якийсь момент повернеться мир, населення біженців стане найціннішим елементом для створення кращого і вільнішого суспільства, і саме з цієї причини збереження їх моральної та психологічної стійкості є питанням найбільшого значення.

Отже, ми зобов'язані захищати і прихистити біженців не лише як люди людей, а як громадяни, що мають привілеї жити в упорядкованих правом суспільствах, розумно справедливих і рівноправних, де не дискримінують тих, хто безневинно страждає від неможливості жити у такому упорядкованому суспільстві. Те, що їм потрібно, окрім захисту, – ставлення до них як до потенційних громадян, які могли б привносити у майбутнє країни потенційного громадянства і збагачувати наше. Але з іншого боку, виявляючи справедливість по відношенню до тих, хто знаходиться під гнітом та переслідуванням, ми зміцнюємо нашу власну демократичну політичну спільноту, ми стаємо громадянами з більш глибокою демократичною свідомістю. Проте не варто недооцінювати ще один аспект – ми також сприяємо просуванню демократичних і мирних відносин у світі, що нас оточує і визначає наше спільне існування.

Наукова програма Конгресу завершилася дискусією між представниками португальської філософсько-правової спільноти: *Боавентурою де Соуза Сантосом* [Boaventura de Sousa Santos] (Університет Коїмбри) і *Жозе де Соуза е Бріто* (Новий університет Лісабона) за темою: «*Основи прав людини – політичні чи філософські?*». Боавентура де Соуза Сантос акцентував увагу на політичному фундаменті прав людини, наполягаючи на тому, що ми живемо в такий час, коли найжахливіші соціальні несправедливості і несправедливі людські страждання вже не викликають морального збурення і політичної волі, необхідних для політичної боротьби з ними і створення більш справедливого і чесного суспільства. Він заперечує гегемоністську концепцію прав людини, яка прагне експортувати західний тип демократії

у решту світу. Проте він хоче поєднати під прапором прав людини всіх активістів, які беруть участь у соціальній боротьбі за соціально-економічну, історичну, сексуальну, расову, культурну і постколоніальну справедливість і ґрунтують свою активність і свої претензії на християнських, ісламських, іудейських, індуїстських, буддійських і корінних релігійних віруваннях і духовності.

Жозе де Соуза е Бріто, навпаки, зробив акцент на філософському фундаменті прав людини, ставлячи питання: «Чи існує філософська основа для прав людини, що створює прапор, під яким має вестись така боротьба?» Не прагнучи визначити такі права, автор вважає їх спільними для переліку прав міжнародних і державних декларацій прав людини. Філософську основу таких прав він знаходить у Канта і Ролза. Останній спирається на «всеосяжний консенсус», який належить до прав людини як частини конституції – базової структури демократичної держави і не стосується прав людини, встановлених міжнародним правом, яке засноване просто на згоді держав. Його теорія справедливості – це політична концепція, яка застосовна лише до держав. Водночас міжнародне право як право глобального суспільства передбачає існування глобальної справедливості.

У Ролза права людини засновані на публічному розумі, що характерний для демократичного народу: це розум його громадян, тих, хто поділяє статус рівного громадянства. За Ролзом немає єдиного найкращого універсального способу вирішення проблеми прав людини. Водночас громадяни демократичної держави є насправді не авторами, а критерієм публічного розуму. Вони мають виробити публічну основу обґрунтування, яку всі громадяни як розумні й раціональні істоти, можуть схвалити в межах своїх власних всеосяжних доктрин. Саме це умова аргументативної рефлексії, що відрізняє публічне виправдання від простої угоди. Автор вирізняє три аргументи Ролза, що підкреслюють філософський характер його «Теорії справедливості». По-перше, обумовлюються умови співпраці, які ми вважаємо справедливими. По-друге, ця теорія виконує такі завдання політичної філософії, як регулювання, орієнтації та позитивного створення соціального миру. По-третє, доповідач розглядає політичний світ як безперервну систему кооперації. Він робить висновок, що у Ролза є філософські інструменти, необхідні для переосмислення його політичної філософії як справжньої політичної філософії, тобто як частини філософської етики. Таке етичне переосмислення не перешкоджає, а зміцнює консенсус з прав людини.

Крім пленарних лекцій відбулися панелі: «Історія, сенс і нормативність», «Академічна свобода», «Енциклопедія філософії права і соціальної філософії», а також була організована робота 47 спеціальних семінарів і 38 робочих груп, у роботі яких взяли участь і представники України, викладачі Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – професор Сергій Максимов (у робочій групі «Верховенство права. Права людини в етиці і в праві. Людська гідність») і кандидатка юридичних наук Наталія Сатохіна (у спеціальних семінарах

«Континентальний та англо-американський підходи до герменевтики» і «Поняття права: елементи та природа»).

Було також оголошено, що наступний XXXIX Всесвітній конгрес із філософії права і соціальної філософії на тему: «Гідність, демократія, різноманітність» відбудеться 7–12 липня 2019 року в м. Люцерн, Швейцарія³.

© С. Максимов, 2019

Бібліографія/Bibliography

Peace Based on Human Rights. XXXVIII World Congress on the Philosophy of Law and Social Philosophy. International Association for Philosophy of Law and Social Philosophy. School of Law of the University of Lisbon, July 16 to 21 2017. Faculdade de Direito Universidade de Lisboa. Lisboa, 2017.

Сергій Максимов. Мир, заснований на правах людини: XXVIII Всесвітній конгрес Міжнародної асоціації філософії права та соціальної філософії

Анотація. Статтю присвячено огляду XXVIII Всесвітнього конгресу з філософії права і соціальної філософії, який відбувся влітку 2017 р. в м. Лісабон, Португалія. Загальна тема Конгресу «Мир, заснований на правах людини» піднімає фундаментальні питання про кореляцію двох фундаментальних цінностей сучасності – миру і прав людини, які є необхідними, але такими, що знаходяться під загрозою, умовами існування людини і людства: ми прагнемо до миру, але він не є справжнім, якщо не ґрунтується на правах людини.

Автор статті сфокусував увагу на обговоренні на пленарних доповідях учасників Конгресу, які з різних позицій розглянули взаємовідношення між миром і правами людини. Пленарні доповідачі приділили увагу таким контекстам їх співвідношення, як моральні і юридичні права, міжнародне кримінальне правосуддя, поняття війни і миру в контексті транснаціонального тероризму, людської безпеки, права на опір, поняття права та правової революції, націоналізму і державного суверенітету, космополітичної теорії вічного миру, біженців, справедливості та солідарності, політичних і філософських підстав прав людини і низку інших актуальних питань сучасної філософії права.

Ключові слова: XXVIII Всесвітній конгрес з філософії права і соціальної філософії; філософія права; права людини; мир; війна; право; справедливість.

Сергей Максимов. Мир, основанный на правах человека: XXVIII Всемирный конгресс Международной ассоциации философии права и социальной философии

Аннотация. Статья посвящена обзору XXVIII Всемирного конгресса по философии права и социальной философии, который состоялся летом 2017 г. в г. Лиссабон, Португалия. Общая тема Конгресса «Мир, основанный на правах человека» поднимает фундаментальные вопросы о корреляции двух фундаментальных ценностей современности – мира и прав человека, которые являются необходимыми, но находящимися под угрозой, условиями существования человека и человечества: мы стремимся к миру, но он не является подлинным, если не основывается на правах человека.

---

³ Огляд цього Конгресу буде опубліковано в наступному номері журналу.

Автор статьи сфокусировал внимание на обсуждении на пленарных докладах участников Конгресса, которые с разных позиций рассмотрели взаимоотношение между миром и правами человека. Внимание пленарных докладчиков привлекли такие контексты их соотношения, как моральные и юридические права, международное криминальное правосудие, понятия войны и мира в контексте транснационального терроризма, человеческой безопасности, права на сопротивление, понятия права и правовой революции, национализма и государственного суверенитета, космополитической теории вечного мира, беженцев, справедливости и солидарности, политических и философских оснований прав человека и ряд других актуальных вопросов современной философии права.

Ключевые слова: XXVIII Всемирный конгресс по философии права и социальной философии; философия права; права человека; мир; война; право; справедливость.

Sergiy Maksymov. Peace Based on Human Rights: XXVIII World Congress of the International Association for Philosophy of Law and Social Philosophy

Abstract. The article is an overview of the XXVIII World Congress on Philosophy of Law and Social Philosophy, held in the summer of 2017 in Lisbon, Portugal. The general theme of the Congress – “Peace Based on Human Rights” – raises fundamental questions about the correlation of the two basic modern values – peace and human rights. They are necessary conditions for the existence of human and humanity, but are in danger: we strive for peace, but it is not genuine if it is not based on human rights.

The author of the article focuses on the plenary lectures of the Congress participants, who considered the relationship between peace and human rights from different points of view. Plenary speakers pay attention to such contexts of the problem as moral and legal rights, international criminal justice, the notion of war and peace in the context of transnational terrorism, human security, the right to resist, the concept of law and legal revolution, nationalism and state sovereignty, cosmopolitan theories of perpetual peace, refugees, justice and solidarity, the political and philosophical foundations of human rights, and some other pressing issues of contemporary philosophy of law.

Keywords: XXVIII World Congress on Philosophy of Law and Social Philosophy; philosophy of law; human rights; peace; war; law; justice.

Одержано / Received 15.08.2019